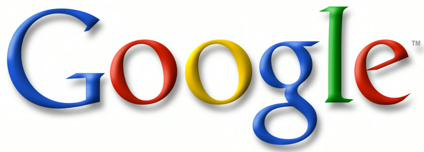

NADER ONDERZOEK
DOOR
KAREL FREDRIK BEHRENS.

En bericht van zyne reyze naar de Zuid-Landen gedaan, in dienst van de E: WEST-INDISCHE, COMPAGNIE, in den Jare 1721 enz.

Thans volgens eigen ondervinding, ten beste opgedragen aan de E: OOST-INDISCHE COMPAGNIE van Hollandt.

t'AMSTERDAM,

Gedrukt voor den Autheur. 1732.

NADER ONDERZOEK VAN 'T ZUID-LANDT,

HEt Zuidlandt wordt in 't gemeen het onbekende landt genaamt, ter oorzake het aen de derwaerts varenden geen genoegen heeft gegeven, maer by anderen is het aen verscheide plaetsen van de Zee-kusten, ten deele gezien, en ten deele zyn anderen zelfs aan en op dit landt geweest, hebbende ons zo vele narichten daar van nagelaten, als zy aan de Zeekusten zelve hadden ondervonden; invoegen het zelve als nog by de Menschen onbekend blyft. Ik zal aantoonen, zo veel my daar van bekend is, en ook wat voor gevoelen ik van het zelve Landt hebbe, als mede hoe de narichten met malkander over een stemmen, zelfs in zo verre zy my geloofwaardig toescheinen.

Wanneer men de grootte van dit Landt nagaat, bevindt men dat het een zeer groote Landstreek is, welke eensdeels wegens de gebroke of afgezonderde stukken Lands zich als Eilanden vertoont, wordende ander deels door kleine doortochten of Stroomen van elkander gescheiden.

De Capitein Ferdinandus Dequier, en Torres de Faaz berichten, dat het een Landschap is, het welk by na een vierde gedeelte van den Aardkloot zou kunnen beslaan, gevende daar by nog nader te kennen dat het groter

is dan Europa. Klein Afië en de Caſpiſche Zee, met nog meer andere Landen daar onder begrepen, enz. enz.

Als men de ontdekkingen door verſcheide Natiën wegens dit Zuidlandt bemerkt, bevindt men dat de voorſz. Dequier, en Torres de Faaz niet buiten de waarheid geſproken en gerelateert hebben, want wanneer men deze Landen in haare grootte onderzoekt, zo zal men bevinden dat dezelve van de Weſthoek van Nova Guinea tot aan het Ooſt-einde van het Landt van Ferdinandus Galego ruim twee duiſent mylen beſlaan, te rekenen van de Linia Æquinoctialis af tot op de breedte van twee en vyftig graden, en in lengte tot de hondert graden, wordende onder deze Landen mede begrepen Nieuw-Hollandt, Nieuw-Engellandt, Nieuw-Zeelandt, het Landt van Dequier, of anders by de meeſten Terra Auſtralis incognita, nevens de Salomons Eilanden, en meer andere in de Kaarten genoegzaem bekend, waer van ik alreeds een Kaert in het licht heb gegeeven.

Myns oordeels ſtrekt dit Zuidlandt niet alleenlyk tot op twee en vyftig graden breedte, maer wel tot onder den Polus toe, gelyk als de Landen tegen den Noorder Pool: immers bericht ons de Capitein Davids, een der Engelſche Kaper-Capiteins, welke ſedert eenige jaren de hoogte moeſt belopen van de drie en en ſeſtig graden Zuider breedte en verviel in een zwaren Yſgang, vreezende door de grote Ys-bergen Schipbreuk te lyden.

In den jare 1721, en 1722. ben ik op de hoogte van ſeſtig en twee ſeſtig graden met de

de drie ſcheepen van de E. Weſt-Indiſche Compagnie tot ontdekking van het Zuid-landt uitgevaren, hebbende op deze hoogte veel hagel, ſneeuw en ſtorm-winden moeten uitſtaen, zo dat wy vreesden ook in dezelve Ys-bergen te vervallen; hoewel wy in een beter ſayſoen van het jaer derwaerts gekomen deze zwarigheden zyn ontlopen.

Deze Ys-bergen kunnen onmooglyk in Zee groeyen, men zou oordeelen dat dezelve voorzeker uit de Rivieren en Golven van het voorſz. Landt moeten voortkomen en zo voort dryvende in Zee raken, en dat het daar dusdanig gelegen is met den Zuid-Pool, als hier met den Noord-Pool.

Om deze redenen mogt men ook vooronderſtellen, dat het Zuid-landt zo wel zich tegen den Zuid-Pool ſtrekt, en onder den zelven toeloopt gelyk als de Landen tegen den Noord-Pool: het zy zo als het wil, het is voorzeker dat het Zuidlandt een zeer groot Landt is, refererende my nader aen de reeds in het licht gegevene Kaert.

Wat dit Landt al uitlevert, hier in zyn de gevoelens der Menſchen zeer verſchillende, nademael de meeſte derwaars varenden het zelve niet verder dan aen de Zee-Kuſten hebben bezien, zelfs maer ten deele aen ſtrandt zyn gebleven; invoegen men als nog onmooglyk kan weten wat dit Landt al zou kunnen uitleveren.

De Capitein Ferdinandus Dequier en Torres de Faaz melden dat het een zeer ryk en koſtelyk Landt is, zynde niet alleen ten vollen van allerhande levens middelen voorzien, maer dat het ook vele koſtbare goederen uit-

 levert,

levert, als Goudt, Silver, Edel-gesteentens, Noten muskaat, Peper, Gengber, Annys, en meer andere fraaje dingen: voegende daar by dat hy dit Zuidlandt slegts aen de Zee-kust heeft bevaren, en voorts oordeelt dat het van binnen een aardsch Paradys is.

Anderen getuigen wederom geheel anders, als de Heer Dampier, welke tweemalen aan de wall is geweest, zeggende: dat hy een slegten zandigen bodem aldaer heeft gevonden, en het Landt van zeer arme Menschen bewoont, zelfs nog slegter als de Hottentotten in Afirika leeven.

Capitein Vlaming door de E. O. Compagnie derwaerts gezonden bericht dat dit Zuidlandt een wild en woest Landt was, en dat hy aldaer geen Menschen hadt gezien, maer alleenlyk buiten gewone voetstappen van Menschen, onder den algemenen naam van Reuzen.

Dient tot antwoordt op den eersten, namentlyk den Heer Dampier, dat hy mogelyk boven de twee of drie hondert schreeden niet aen Landt mag zyn geweest. Hy zegt onder anderen dat hy van Manschap slegt voorzien was, niet boven de 50 Koppen sterk, overzulks het volk op deze ryze verdrietig en misnoegd was geworden, invoegen men alles niet zodanig als men wilde hadt kunnen ondernemen. En rakende den tweeden, zal zonder twyffel de E. O. Comp. uit deszelfs Journalen overgeleverd wydlopiger bericht hebben ontfangen.

Maer wanneer men de gesteltheid van het Zuidlandt overweegt en hoe de Zee-stranden zyn gelegen, moet elk een met my toestem-

men

ſtemmen, dat wanneer men aen eenige van onze Europeeſche Landen, als onbekende, kwam te vervallen, en niet verder dan op een korte diſtantie aen de wall te komen, men zich zou verbeelden dat het zeer ſlegte en onbekwame Oorden moeſten zyn: wanneer echter van binnen het Landt geheel anders kan geſtelt zyn. Dit is zeker, waer ter plaets de Zee aenſpoelt, daar is het Landt zeer klippig, zandig, woeſt of geheel onbruikbaer.

Men merke ſlegts Hollandt aen, is het niet over al zandig aen de Zee-kuſten en de meeſte Oorden onbruikbaer, maer vermits daer een groote Scheep-vaert is, zyn de plaetſen over al in het zelve rykelyk bevolkt, anderzints zou men van Hollandt het zelve moeten zeggen als thans van het Zuidlandt, werwaerts tot nu toe maer weinige Scheepen zyn geſtevent, en wat inzonderheit de inwoonders van dit Landt belangt, het ſtaet te denken dat zy door gebrek van Scheep-vaert naer de beſte gedeeltens binnen 's Lands zyn geweken, enkelyk dat de geringe lieden, welke zich met Viſch geneeren en daer van leven moeten, aen de Zee-kuſt zyn blyven woonen: gelyk als men overal, werwaerts het wil, van arme Menſchen zal bevinden, die zich zelfs weinig om tydelyke goederen bekommeren.

Ik zelve hebbe gezien in Ruſlandt aen de Zee-kuſt, dat die Menſchen droge Viſch tot gekookte Viſch aeten, zulx belet niet dat 'er in 't voorſz. Landt geen koorn nog broodt zou zyn.

Men gaa naer Zweeden, Noorwegen, Finlandt, en meer andere Landen, men zal moe-

ſten bekennen, dat de Zee-vaert langs en van tuſſchen door de klippen 20 of 30 Mylen heeft gezworven zonder Huis of Menſchen gezien te hebben, nogtans kunnen deze Landen van binnen niet arm gezegt worden, en waerom zou men zulx van het Zuidlandt ook niet oordeelen? te meer, om dat men 'er naauwlyks eens in hondert jaren, en nog maer langs de Zee-kuſten vaert. De Kuſt Java aen de Zuid-zyde aengemerkt, men zou insgelyks denken dat dezelve onbevolkt of ten minſte van arme Menſchen wordt bewoont, want men 'er niet dan klippen en kreupel boſch aentreft, en men mag hier of daer een Viſſcher aentreffen, hoewel ik ruim 200 Mylen langs die Kuſt ben gevaren zonder vaartuig gezien te hebben, horende enkelyk uit mondeling verhael, dat aldaer zeer arme Menſchen woonen, zelfs dat die Menſchen by den Keizer van Java als by hem onbekende aangemerkt worden. Daer en boven wanneer men aldaer te Lande in 10 Mylen weegs geen Menſchen vindt, zou men daerom het geheele Landt als arm aenmerken kunnen? het tegendeel blykt; want komt men aan de Ooſt-zyde van dit Java, men ziet 'er niet alleenlyk zeer vruchtbare Landsdouwen, maer ook honderden van vaertuigen, welke gints en weder handel dryven: het eene Eilandt houdt gemeenſchap met het andere. Dus zou ik oordeelen dat het ook is gelegen met het voorſz. Zuidlandt: want zo haaſt men deszelfs Kuſten ontdekt, bevindt men niet alleen dat men 'er gemakkelyk zou kunnen landen; maer men ziet 'er ook eeu menigte van vaertuigen,

zeer

zeer wel geschikt om van het eene Eilandt naer het ander te varen, waer uit blykt dat het verhael van de Heeren Dampier en Vlaming den reizigers den moedt van derwaerts te stevenen heeft benomen.

Voor my, ik bevinde met meerder grondt het relaes van de voorsz. Capitein Dequier, en Torres de Faaz, de waerheid te zyn, te meer om dat men uit zyne Memorialen aen Philips den II. Koning van Spanje, behalven de bovengemelde berichten gewag vindt gemaekt van vele andere dingen, zeggende onder anderen: dat 'er in dit Zuidlandt drierley soort van Menschen zyn, als Geele, Blanke, en zwarte Menschen.

Ik betuige daer en boven aldaer Menschen gezien te hebben, welke de kleur hadden als iemand die nog buiten de gemelde kleuren roodachtig, of als verzengt door heet water, uitzagen.

Willem Schouten meldt, dat hy by zyn komst in de Zuid-Zee op een der Eilanden vele zwarte Menschen hadt gevonden, onder welke een geheel blank was.

De Engelsche ridder, Richard Houkens zegt dat de Oost-hoek van Nova Guinea by zeker rivier, Meir de Dio genaamt, en zo vervolgens het Landt van blanke Menschen bewoont wordt.

Ik hebbe op zeker eilandt, genaamt Paesch-Eilandt en op meer andere, als de Boumans eilanden verscheide menschen gezien, zo blank als een Europeaan, het welk met het verhaal van den voorsz. Dequier wel over een komt. Hy Dequier zegt verder dat de inwoonders

van het Zuidlandt wevers getouwen hebben om Zyde ſtoffen te kunnen maken.

Abel Taſman, in zyne reisbeſchryving van de Zuidlanden in den jare 1646. voor de E. O. Compagnie gedaen, verhaelt, dat hy een vaartuig heeft gezien, waer in menſchen waren, welke kleederen droegen naer allen aenzien als Chineeſch papier, het welk een ſoort van Zyde is.

Op het Paeſch-Eilandt vondt ik menſchen, welke alle met witte en roode deekens waren omhangen, zynde deze deekens zo zagt als Zyde, het welk met het zeggen van Dequier overeenkomt. Hy Dequier voegt 'er by, dat in dit Zuidlandt heidenſche menſchen onderling en in partyen zyn verdeeld, voorzien van wapenen, als ſtokken, knodzen, pieken, pyl en boog enz.

Dat deze menſchen in het Zuidlandt heidenen moeten zyn, ſtaet ligtelyk te denken, want nademael deze volkeren by andere natiën voor onbekend worden gehouden, en de leere van Chriſtus aldaer nog niet is gepredikt, of de ſecte van Mahometh gelyk als by de andere Indiaanen kan ingevoert zyn, heeft zulx nog meer reden van geloof.

Op het Paaſch-eilandt hebbe ik gezien dat de inwoonders aldaer grote afgoden dienaren waren, welke in meenigte aen de zee-ſtrandt ſtonden, en zo zal het zekerlyk ook met de andere landen zyn gelegen. Dat de volkeren in het Zuidlandt onder malkander in partyen zyn verdeeld, is te meer waarſchynlyk, om dat men in Europa, en nog minder in de andere geweſten vindt, dat de menſchen overal eens-

gezind

gezind zouden zyn, veel meer om een hand vol zandt of landt oorlog onderling voeren; zonder dat zy malkander willen toegeven.

Willem Schouten zegt, dat hy op zeker eilandt was in de Zuid-zee, daer hem de inwoonders verzochten van hen tegen hunne vyanden te willen bystaan, en de zelve helpen verdryven: invoegen dit bericht in zo verre met dat van Capitein Dequier overeenstemt.

Voorts kan men besluiten uit hunne wapenen, als pyl, boog enz. dat zy de zelve tegen niemand anders van vyanden, dan hare eige natie en onder zich verdeeld, gebruiken, want andere volkeren hebben zy niet te verwagten. Ik hebbe op de meeste eilanden gezien, dat zo haest wy hier of elders kwamen aen de wall, dat zy ons met pieken, pyl en boog te gemoet gingen; gelyk als zy ook in vaartuigen zodanige wapenen mede voerden.

Nog meldt de voorsz. Dequier van de Regeering in Zuidlandt, zeggende, dat het een Republicq was. Of het geheele landt door de regeering dusdanig is, zou ik niet kunnen oordeelen, maer voor een gedeelte wel, zynde omtrent gelyk als in Europa Hollandt, en meer andere Republiquen, welke hare vryheeden hebben verkregen en nog behouden; zelfs gelyk als men in de Indiën in verscheide plaetsen heeft vele vrylieden, welke in zo verre onder geen heerschappy staen, dan dat zy de algemene order tot het gemeene best moeten opvolgen.

Willem Schouten verhaelt, dat hy op het eilandt Hoorn van den koning en zyne edelen wel was onthaalt, als mede nog door een

twee-

tweeden koning van een ander eilandt; zy namen de kroonen, welke van allerhand soort van pluimen waren gemaakt, en zettenze op de hoofden van zommigen van zyn gevolg: gelyk als men ook onder deze Menschen bemerkte, dat zy een diep ontzag voor hunne Overheid hadden, als voor hunne Souvereinen, gelyk als men zekerlyk moet oordeelen.

Op het Eilandt van Verkwikking zag ik onder andere Zuidlanders eenen, welke uitmunten der boven de anderen gekleed was, zynde fraey uitgedoscht met Paerlemoer Schulpen, zo dat wy den Cieraedt aen zyn ligchaem wel 600 Hollandsche Guldens waerdeerden; deze hieldt een klein stokje in de handt en naar hem rigten zich alle: of deze een Koning of anders een Bevelhebber was, laat ik an t'oordeel.

Op de Boumans Eilanden zagen wy vele vaertuigen, onder welke een was, het welk alle de andere volgden ter Regter en ter Linker zyde; in dit vaertuig hadt hy mede by zich zitten een Nonje of Jonge Dogter, die geheel blank was: men kon wel bemerken dat deze Heer de Opperhoofdt van het Landt moest zyn.

Op het Paesch-Eilandt zagen wy de Menschen als wild onder malkander lopen, en wy vernamen geen merkelyk verschil onder elkander; de een was omtrent den anderen gelyk, zo in kleeding als anders, behalven dat de een beter was geschildert als de ander, zo dat wy ons verbeelden dat zy geen Koning hadden, ten zy dan dat hy niet ten voorschyn is gekomen: invoegen hier wel kon een Republicq wezen.

Wanneer de voorsz. Dequier van de levensmiddelen in het Zuidlandt spreekt, zegt hy, dat

dat 'er een menigte van Koebeesten, Varkens, Bokken, Hoenders, enz. is, zelfs in zo grote menigte dat dit Landschap niet alleen genoeg voor zich zou hebben, maer ook anderen zou kunnen spyzigen en mededeelen.

Willem Schouten zegt, dat hy op het Eilandt Hoorn verscheide Varkens heeft bekomen.

Abel Tasman verhaelt insgelyks dat hy van het voorsz. Landt Varkens heeft bekomen.

Op het Paasch-Eilandt vonden wy overvloedt van Hoenders, ook zagen wy op een ander Eilandt allerhande soort van cieraadt uit Varkens-tanden gemaekt, het welk zy tot vercierfel aen hunne Ligchamen droegen; ook gaven zy genoeg te kennen dat 'er overvloedig Varkens in het Landt waren, en nog ander Vee: invoegen men den Heere Dequier wel geloof mag geven, dat dit Zuidlandt rykelyk van levens-middelen is voorzien.

Ook zyn de inwoonders aldaer geheel niet mager van vleesch, maer zeer sterk van leeden, wel gemaekt, groot van gestalte, enz. zo dat men wel kan bemerken dat zy geen kommer lyden. Hy zegt verder, dat zy hun broodt uit drierley soort van wortelen bereiden, het welk smakelyk, voedzaem is, en lang kan duuren.

Wy hebben op het Paasch-Eilandt verscheide soort van wortelen gegeten, niet ongelyk den rooden bietten in Europa, zo van groote, als van kleur, welke zeer smakelyk en voedzaem waren; gelyk als wy ook deze wortelen nog op andere eilanden hebben gevonden. Of zy hun broodt daar van maken, weet ik niet, maer

maar daarenboven hebbe ik'er een soort van aard-appelen gegeten, welke zo natuurlyk smaken als onze hierlandsche kluitjes van water en meel. De voorsz. Dequier zegt ook dat in 't Zuidlandt allerhande soort van gewassen zyn van groente, ook Zuiker-riet.

Het Zuiker-riet wil wel op alle landen wassen, daer het wat warm is, de inwoonders bragten het ons in zo grote meenigte, dat wy hen daer mede wederom te rug lieten gaen: ook vonden wy aldaer veelderhande soort van groente, als Jasmyn, verscheide boom-gewassen, ook Klappers, Pisang en meer andere, ons onbekend.

Dequier zegt mede, dat zy in't Zuidlandt van hout fluiten en trommelen kunnen makend.

Abel Tasman zegt, dat hy in de Moordenaers Baey een groot geluit hoorde van een horen, als dienende tot een zamenslag om by een te vergaderen.

Schouten zegt, dat op het Eilandt Hoorn de twee koningen, boven gemeld, op fluiten lieten voor zich Speelen, waar na de anderen dansten en zich vrolyk maakten.

Dat deze inwoonders van het Zuidlandt liefhebbers zyn van danssen, ook dat zy Speeltuigen moeten hebben, waer mede zy zich vrolyk maken, zulx hebbe ik van een gezien, die by ons aan boordt kwam met een klein vaertuig. Na dat wy hem op het best te eeten en te drinken gegeven hadden, begonnen on- Musicanten te speelen met haubois en violen; hy dit horende begon terstondt te huppelen, ten blyke dat zy zeker Speeltuigen hebben om zich

te

te vervrolyken, het zy door fluiten of trommelen, gelyk als men ook van andere Indianen gewoon is.

Nog zegt Dequier dat de inwoonders van 't Zuidlant wel toegeruste Schuitjes hebben, en van het eene eilandt tot het ander varen. Hier van heb ik alrede boven gesproken, by eige ondervinding, zo dat de voorsz. Heer de waerheyd spreekt,

Willem Schouten zegt ook onder anderen dat hy omtrent de Salomons Eilanden ruim 100 mylen in een zeer effen en slegt water zeilde, en een vaertuig gewaer wierd, het welk zo als zy hen zagen, meenden te ontlopen, maer na dat zy'er vuur op hadden gegeven en zommigen gekwest ook doodgeschooten, waren zommigen over boordt gesprongen, en zo vonden zy in dit vaartuig vrouwen en kinderen nevens eenige hoenders tot levensmiddelen: dit vaartuig was omtrent gelyk een Javaensche Petitjalling toegetakelt is. Wy hebben ook op eenige eilanden touwerk gevonden, als of het in Hollandt was gemaekt, het welk naer den draadt den hennip in Europa niet ongelyk is, maer wat fynder en veel beeter als het Indiaensche of ander Javaensch touwerk.

Deze en meer andere dingen door den voorsz. Dequier verhaelt worden niet alleen bevestigt met alle de derwaerts varenden, en hunne nagelate berichten, maer ook hebbe ik zelve gezien en aengemerkt wat van de waerheyd mogt zyn, en bevonden, dat men'er niet behoeft in zo verre aen te twyffelen. En ook kan men voor onderstellen dat in het Zuidlandt

alles

alles zou kunnen vallen gelyk als 'er in Amerika valt; want hoe heeft men voor dezen geweten wat in Amerika was, dan na dat men het heeft onderzocht. By voorbeeldt, men hadde geen de minste naricht meer van dit landt, dan dat'er nog meer dergelyke landen in de weereldt leggen, zou men niet de hoop hebben dat in dit landt alles zo wel zou kunnen vallen als in de andere landen, te meer om dat'er zulke considerabele narichten van zyn, of men zou moeten stellen dat de grote Godt, welke Hemel en Aerde heeft geschapen, en daer op doen voortkomen alles wat ons dienstig is, het voorsz. landt moest vergeten hebben mede te deelen, en niet zo wel als andere landen te zegenen: het welk niet te denken staet.

Christoffel Columbus wist zelve niet vast dat'er landt of landen waeren, noch wat'er zou kunnen vallen, maar oordeelde dat het niet anders kon zyn of daar moesten nog meer landen verborgen zyn, en dat die landen moesten vruchtbaer wezen, door dien de windt daer van daen kwam. Ik gelove, indien iemand hedendaegs zulke voorstellingen deedt, dat de gehele weereld hem zou uitlagchen, en voor een dwaes houden, dien 't in de bol scheelt, veel min dat men eenige scheepen op zyne eenvoudige voorstelling zou uitrusten; alhoewel de Spanjaarden den laatsten tocht hebben gewaegt, maer wat vrucht het heeft gebragt, is genoegzaem bekend.

Dog ik zou niemand meer hebben kunnen beklagen als den voorsz. Columbus, wanneer hy mogt het ongeluk gehad hebben by zyne eer-

eerste ryze op zoodanig landt of landen te vervallen, als toen hy voor de tweede mael uitvoer, met een geheel esquader van scheepen, zonder iets anders op te doen als slegte en onbruikbare landen, wordende bewoont van Draken, Slangen, boven maten groote Spinnen en allerhande soort van vergiftig gedierte, ja het schynt wel den vloek van Babel op zig te hebben, ook zag hy daer Reusen, zo Mannen als Vrouwen, die hy niet anders kon bespeuren of zy zogten hem gedienstig te zyn. De voorsz. Columbus zou niet alleen het leven daerby hebben verlooren, maar ook zou men van gantsch Amerika nog veel slegter hebben gesproken, als men nu gedagten maekt van het Zuidlandt; het zou hier op uit komen als ik in zeeker Journael hebbe gelezen: *en zo verlieten wy het arme Zuidlandt.* En men zou'er naderhand niet meer naer omgezien hebben, of wat het soude voor vrugte hebben konnen brengen; zulke verkeerde concepten makende, zou egter by uitkomst van zaken van zelve verdwynen.

De voorsz. Dequier zegt gelyk als ik in het begin hebbe gemeldt dat 'er in 't Zuidlandt Goud, Zilver, gesteentens, Speceryen en meer andere kostelyke waaren vallen.

Het was te wenschen dat men het voor vast kon aentonen, ik ben verzekert dat vele liefhebbers zouden zyn gevonden geworden om het zelve met hun uiterste vermogen te onderzoeken, en het zelfs daer van daen te haelen, maer terwyl het daer in den beginne of anders by hun aenkomen daer ter plaets

aen ſtrandt niet mag gelegen hebben, dat daarom de meeſte de moeite niet genomen hebben het zelve verder te zoeken, en wat de meeſte daer van hebben geoordeelt, is wel te denken.

Het komt my juiſt niet vreemd voor dat de voorſz. Dequier zegt, dat aldaer zo vele koſtelyke dingen vallen, en in het byzonder allerhande ſoort van mineraliën, als goudt, zilver enz. Want voor eerſt zo vertonen zig de landen zeer bekwaam van verre, gelyk als de andere kuſten alwaer dito ſoort valt; en ten tweede loopt dit Zuidlandt onder alle climaten door als van het warme tot het koude gelyk als boven reeds is gemeld, dat wanneer het juiſt niet alles op een plaets mogt vallen, het nogtans op andere plaatſen is te verwagten, zo als de geſchapenheid des lands daer toe ook kan bekwaemheid hebben: immers vindt men doorgaens dat het eene landt dit en het ander dat komt uit te leveren.

Salvrado Mendagno, Spaanſche Bevelhebber zegt in zyne eerſte ontdekking van de Samons Eilanden, dat zy aldaer niet alleen zeer ſchoone vruchtbare Landen gevonden, maer ook veel Goudt, ſpeceryen, ook waren de Menſchen van gedaente gelyk als zy, komende dit verhael ten naeſte by over een met dat van Depuier.

De voorſz Dequier zegt dat hy'er Notemuſcaat hadt gevonden, en vermoedde dat'er nog meer andere Speceryen waren, terwyl die landen paralel met Ternate, enz. lagen. Ik hebbe my van geloofwaardige Menſchen laten verhalen dat'er in de Molukkiſche eilanden vrylieden waren, die wel op Nova Guinea voeren,

ren , en voor oud yzer Notemuskaat verruilden, welke door den bank groter waren dan die vielen in de Molukkische eilanden.

Dequier zegt verder van een zeer schonen haven en waar hy het landt best heeft gevonden aan te komen, namentlyk op de vyftien graden Zuider breede, dezen haven of revier noemt hy Philips, die op 20 mylen landwaarts in met andere revieren in een kromte uitloopt, en landwaarts in gaat, alwaar het zeer bekwaam is met de scheepen te leggen:

Hernandus Galego varende van Nova Guinea naar de straat Magellanus verviel met een Weste windt onder het Zuidlandt, zag het voor een gebroken landt aan, of voor een party eilanden by malkander.

Abel Tasman heeft daar goede reeden en baayen gevonden, Willem Schouten insgelyks. De Engelsche ridder Riekard Houkens spreekt van vele havens en rivieren. Dampier was ook geheel diep door een inloop van zeker rivier in het landt, zo dat hy oordeelde dat dezen inloopt wel geheel door het landt mogt lopen, wy hebbende gezien groote inloopen of breuken van 't landt waar uit men kan besluiten dat'er goede havens voor de Scheepen zyn moesten. Dit is alzo de geschapenheid van 't Zuidlandt zo als het door den een en door den anderen alrede is ontdekt geworden.

Verder dient op wat manier en met hoe veel Scheepen men derwaerts zou dienen te gaan, om alles wel te ondernemen. Ferdinandus Dequier wilde een geheele vloot Scheepen hebben om het Zuidlandt eens klap met

Europeaansche natie te overmannen, en het schynt dat den Koning van Spanje de grote onkosten, die'er op zouden gelopen hebben voor het hooft gestoten hebben, behalven dat hy toenmaals in oorlog was gewikkelt, het welk het voorsz werk mede heeft doen verydelen, tot dat eindelyk zy zelve zyn overleden; dus die zaak naderhand by de Spaanschen in vergetenheid is geraakt; en of zy na dezen wel meer eenige gevonden souden hebben om het voorsz werk wederom by der hand te vatten, is niet wel te geloven. Ik zou oordelen dat het voor niemand van alle der Zee-machten gemakkelyker en met de minste kosten en met vrucht kon geschieden als door de E. O. Compagnie enz. want dezelve zendt zo vele Scheepen naar Indiën als eenige andere Zeemachten, en dat deze E. O. Compagnie vier Scheepen daar toe kwam te benoemen, welke dog anders naar Indiën moesten gaan, doende op elk een Schip tot 200 Mannen Soldaten, en die op een bekwame plaats als op het landt of in de baay van Philips aan de wal gezet, dat deze menschen voor eenigen tydt landwaart in gingen, om alles te kunnen voor een gedeelte van het landt onderzoeken, en zo zou men ook gewaar worden of zy nog voor de inlanders te zwak waren; naderhand, dat die Scheepen daar gelegen, geen vrugt gebragt hadden, kon men die menschen naar Batavia overvoeren, en de onkosten zouden op verre na zo hoog niet lopen als van degenen die op losse gronden derwaarts stevenden, zyn verkw 'st, en andere gevolgen, die men anders tot nadeel nog zou te verwagten hebben,

ben, zouden worden vermyd en voorgekomen. Maar ik hope dat men door de hulpe van Godt in het kort goeden naricht van het voorsz landt zou bekomen, en beter dan de voorsz Dequier en Torrés de Faaz daar van berichten; want deze hebben maar proefjes mede gebragt om den Koning van Spanje te toonen wat'er in dit landt viel, doch wie weet wat de bevel hebbers voor zich mede gebragt hebben, daar zy den Koning van Spanje niets van bekend maakten of het moet henlieden aan de macht hebben ontbroken terweyl hy segt dat het een groot volk is nessens meer andere swaarigheeden die men onderworpen was want aan de Zee-stranden zal het zekerlyk niet leggen, en op zandige bodems kunden geen beesten veel min menschen leven, of dat'er wat zou groeyen dat nut was.

Overzulx Dequier en alle anderen, welke de reize naar het Zuidland hebben ondernomen, in hunne desseinen wierden verydelt en eindelyk met de kous op het hoofdt wederom naar huis keerden, zonder eenige schatten of lading mede te brengen.

Ook moest by het afzenden van 't volk alle voorzigtigheid gebruikt worden zo onder die van de Zee-vaart als ook onder die de landing zullen doen, want schoon het project nog zo goed was en de onderneming van de Heeren en Meesters, nogtans kan de onorder van den een en van den anderen zo veel te weege brengen, dat allen toestel verydelt, en de zware kosten te vergeefs gedaan zouden worden; voorts moest men zich omzien naar een verstandig, lankmoedig en voorzichtig Man,

 wien

wien het gantsche werk moest zyn toebetrouwt, en die het meer uit liefhebbery en uit eerzucht ook tot welstandt van de E. O. Compagnie nevens dien van het lieve Vaderlandt zocht te behertigen, dan om grote winsten te zoeken, want anderzints zyn de meeste menschen maar op hunnen vasten handel gewoon te varen, willende liever den korsten weg naar Batavia zeylen dan het welzyn van hunne Heeren en Meesters te bevorderen. Sou ik oordeelen dat buiten die Persoonen soo sig van selfs daar toe presenteeren, men van de gedeporteerde Schippers en Stuurlieden, der toe amploegende, die anders by de Compagnie in ongunst zyn geraakt, en zich door hun devoir van zulke zaken zouden zoeken in de vorige gunst te herstellen, om naderhandt hunnen dienst weder te kunnen presenteren, zulke officieren zou ik denken wel hun best zouden doen tot zodanig een werk, verder dat men den gemeenen Man, als Matrozen en Soldaten behoorde te kennen te geven, waar na toe de rey was aangestelt, ten einde zy derwaarts varende zich niet konden beklagen, en dat alles met volkome libertyt moest geschieden, zo zou men niet behoeven te vreezen voor verwyt of anders by het landen daar ter plaats door ongemakken komen te lyden dus doende zouden zy in dit geval verdrietige menschen maken en opstokery verwekken en ligtelyk hunne beveelhebbers den rug toekeeren en tot de buitensporigheden vervallen, en daar door alle goede desseinen verydelen; daarom zou het best zyn zulx voor te komen, want niemand gelooft wat by dergelyke tochten

dient

dient in acht genomen te worden als die in Persoon zelve daar by is geweest; ook zou ik oordeelen goed te zyn dat de Zee-vaarende zich op deze reize alleen met hun Scheeps-werk behoorden te bemoeyen om de Scheepen ter plaatse men het zou bekwaamst oordeelen te voeren, en het overige by het landen aan menschen toe betrouwen, die den oorlog in de Indiën en de landtochten in Afrika hebben bygewoont; immers een Zee-Man is geen landman ook die de bergen en ontoegankelyke weegen bekend zyn om te marcheeren zelve eerder uitkomste weten dan andere die zulx niet by gewoont, voorts deze zaak niet zodanig dat zy maar slegterdings moet worden ondernomen, waar van overvloedige blyken by landingen voor gevallen bekend staan; ja zelve hebbe ik ondervonden dat de Matrozen met hunne furie meer bedorven en de Inlanders meer gaande gemaakt dan dat zy het goed gemaakt zouden hebben, invoegen men niet alleenlyk moest vrezen voor de Indiaanen maar ook zelfs voor hun eigen geweer, want op het commando van een onbedachtsamen Officier zouden zy zich dikwils zelfs doodschieten; zo dat ik alleenlyk daar mede wil te kennen geven dat wanneer men de marynen niet uit hoogste noodzakelyk behoeft, dat men ze liever aan boordt laat of in vastigheden legt, zo heeft men geen onorder te verwagten.

By de komst aan de Caap d' Goede Hoop zou ik denken best te zyn om alle de Soldaten, die derwaarts waren gedestineert aldaar te laten blyven om de exercitie van dat landt

te leeren, en een of twee hondert Mannen, welke de landtochten in Afrika dikwils mede hebben gedaan naar het Zuidlandt te laten overfteken, en dus van Vaderlands volk door ons daar eerft gebragt, zo veel in getallen laten blyven; ten einde by onze Komft in 't Zuidlandt men niet eerft moeft beginnen het Volk de exercitie te leeren; want door de goede order van ons moeten weinige tegen vele vechten, ja wanneer de Indiaanen zo wel verftonden den Oorlog te volgen als wy, dan was 'er geen hoop van hen tot gehoorzaamheit te brengen, daarom moet men zo veel voorzichtigheid gebruiken ols mogelyk is, anders zou men niet beter maar met hen egaal wezen in het vechten; tien tegen een zou zo niet gaan als anders, en fchoon wy dit alles wel weeten, kan men echter daar zynde van de vyanden beft oordeelen. Noch dient de Officieren van de Militie en den anderen Zeevarende tot een particuliere inftructie mede gegeven te worden om met het volk in goede harmonie te leven, en op deze reize geen verbittering te verwekken over kleinigheden; want onder weg vindt men geen Kantooren, of iemand die den anderen kan vry fpreken of recht toevoegen, voorts alle kwade gevolgen zoeken voor te komen; ook dat daar by de aankomft een kleine Fortres moeft oprechten, ten deele tot een rendevous, ten deele om 'er de effecten in te bewaren, zelfs al maakte men die Fortres al eerft van hout en aarde, als kunnende ter eerfte inftantie van fteen niet wel gefchieden, al hoe wel 'er in Zuidlandt ook wel materialeën zullen te vin-

vinden zyn om 'er Huizen van te bouwen.

Dequier zegt zelfs, dat 'er overvloed is van Marmersteen om Huizen van te bouwen, voegende nog daar by dat 'er ook hout valt om op stapel te zetten, het welk wel staat te geloven; vermits ik 'er zelve een overvloedt van hout hebbe gezien, nevens hooge Bergen, zekerlyk zou 'er steen uit kunnen gehakt ofte met Kruidt gesprongen worden.

Nog diende, men wel een klein Vaartuig tot een voorzeylder te hebben gelyk als de Berkantyns of Hoekers aan de Caap zyn, nademaal men met de grote Scheepen daer zo wel niet durf na by komen, zynde in gevaar van in dit onbekende vaarwater op gevaarlyke plaatsen te vervallen.

Ik hebbe by myn laatst in den Jare 1728. ingegeven Request, te kennen gegeven van Menschen, die de taal van de Zuidlanders konden verstaen; in Europa zynze alzo niet wel te vinden als by onderzoeking kan nagespoort worden: want op het schadelyk Eilandt, daer onz Hoeker in de Zuid-Zee verongelukte, is een Quartiermeester met 4 mannen van ons te rug gebleven, welke hadden besloten hun leven op die Eilanden te sluyten, of anderzints weder te keeren zo zy best konden.

Wanneer van deze te rug geblevene Menschen nog een of ander mogt in het leven zyn gebleven, hadt men hoop dat zy gedurenden tydt van hun verblyf aldaar de taal van het Landt wel zullen geleert hebben, en den derwaerts komende groten dienst zouden kun-

nen doen; men zou wel kunnen zeggen, dat de taal, welke op deze Eilanden wordt gesproken, zo sterk mogt differeren, dat zy andere Menschen in andere Landen niet zouden kunnen verstaen, en dat dit alzo van geen gevolg zou wezen, daar op dient tot antwoordt, dat deze Eilanden zeer na op zyn hoogst 100 mylen van het Landt van Dequier afleggen, of anders te zeggen in de Salomons Eilanden, en dat de andere Zuidlanders de Salomons Eilanders, kunnen verstaen hier van spreekt ook Abel Tasman.

Hy, die zo vele 100 mylen van deze Eilanden heeft bezocht, zegt, dat hy de inwoonders eenige woorden, zo als zy spraken, uit zeker Boek voorlas, het welk zy geheel wel verstonden; is het nu dat zy op de eene kant van het Zuidlandt met die van de Salomons Eilanden in de tael overeenstemmen, hoe veel te meer zou men hopen van het na by gelegen eigentlyke Zuydlandt, dat zy elkander zouden verstaen.

De beste en bekwaemste weg naar het Zuidlandt is nog by den ryzigers in verschil. Die voor dezen de Zuid-Zee bevaren hebben, na dat Magelanus een doorgang door Amerika hadt gevonden, hebben dezelve passagie genomen, tot dat Schouten verder tegen het Zuiden stevende, en de Caap Hoorn is ongevaren, zyne reize dus verder naar het Zuidlandt stellende, welken naderhand de meesten zyn gevolgt. Dampier zegt by zyn voorstel van een niewen handel in de Philippynsche Eylanden op het Eilandt Mindano, dat men in de Maandt Augusti uit Europa moest vaaren, en Cours stel-

ſtellen naar de Caap Hoorn, en zo door de Zuid-Zee naar Nieuw Hollandt: als hy oordeeelt dat men daar een fraaye ontdekking zou kunnen doen, van het Zuidlandt; waar na men door deze Zee zo verder naa de Philippynſche Eilanden moet Cours houden, om aldus de Hollanſche Kantooren mis te lopen verzekerende dat het korte reizen zou geven. Doch ik hebbe het tegendeel ondervonden, want onze reize tot op de hoogte van Nieuw Hollandt, is wel over de tien Maanden geweeſt en zeer moeyelyk om de Caap Hoorn te paſſeren; daarom zou ik oordeelen, als men van de Caap de goede Hoop door de ſtraat van Dampier ging, het welk tuſſchen Nova Guinea, en Nova Brittannia door loopt, zou men in de Zuid-Zee komen, of na dat men bekwaamſt zou vinden. De vaart van Abel Taſman, op zes graden Zuider breedte zou ik nog de beſte oordeelen, doch dat men voorzeker meer doorgangen zou vinden boven de gemelde is wel te denken om dat het Landt zeer gebroken bekendſtaat maar ter eerſte inſtantie mogt men om alle gevaaren en verlies van tydt liever het zekere voor het onzekre nemen ſlaande die wegen in, welke reeds gebaant zyn.

Wat 'er nog verder mogt van nooden zyn, het zelven zullen wy laten beruſten tot dat het eens mogt daar tot komen om het aan te toonen. Voor het overige wenſche dat dit weinige, thans opgegeven aan de E. O Compagnie veel voordeels mag toe brengen tot welſtandt van het geheele lieve Vaderlandt.

